

(กสม. แดลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 13/2569)

กสม. ชี้กรณีร้องเรียนว่าจำเลยโทษปรับถูกเจ้าหน้าที่ศาลควบคุมตัวระหว่างรอชำระค่าปรับ เป็นการกระทำที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจ ขัดหลักความจำเป็นและละเมิดสิทธิฯ

- ขอบคณะกรรมการปกครอง และเครือข่ายร่วมแก้ไขปัญหาสุขภาพภายใต้โครงการคลินิกสิทธิมนุษยชน

ขึ้นชมรมติ ครม. 29 ตุลาคม 2567 เร่งรัดกระบวนการพิจารณาสถานะ

- เผยกรณี อบต.สีชมพู จ. ขอนแก่น บังคับเจ้าหน้าที่ตรวจหาสารเสพติดแบบเหมารวม เป็นการละเมิดสิทธิฯ

และ มท. ทบทวนการดำเนินโครงการมหาดไทยสีขาว

วันศุกร์ที่ 10 เมษายน 2569 เวลา 10.30 น. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยนายสันต์ ภัยหลิกดิ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนายบุญเกื้อ สมนึก ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แดลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 13/2569 โดยมีวาระสำคัญดังนี้

1. กสม. ชี้กรณีร้องเรียนว่าจำเลยโทษปรับถูกเจ้าหน้าที่ศาลควบคุมตัวระหว่างรอชำระค่าปรับตามคำพิพากษา เป็นการกระทำที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจ ขัดหลักความจำเป็นและเป็นการละเมิดสิทธิฯ

นายสันต์ ภัยหลิกดิ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากผู้ร้องรายหนึ่งระบุว่า เมื่อเดือนธันวาคม 2567 ผู้ร้องเข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีของญาติ (ผู้เสียหาย) ณ ศาลจังหวัดพิษณุโลก ในความผิดต่อพระราชบัญญัติการเล่นแชร์ พ.ศ. 2534 โดยศาลพิพากษาลงโทษผู้เสียหาย จำคุก 1 เดือน ปรับ 20,000 บาท โทษจำคุกให้รอการลงโทษเวลาประมาณ 10.00 น. เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำศาลนำตัวผู้เสียหายออกจากห้องพิจารณาคดีโดยใช้ช่องทางเดียวกับจำเลยอื่นและผู้ต้องขังที่มาจากเรือนจำ ผู้เสียหายถูกนำตัวไปไว้ที่ห้องรอชำระค่าปรับชั้นล่างของศาลเพื่อรอให้ผู้ร้องไปชำระเงินค่าปรับแทนผู้เสียหาย ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ศาลจังหวัด (ผู้ถูกร้อง) ได้ยึดกระเป๋าและโทรศัพท์มือถือของผู้เสียหายและล็อกประตูห้องรอชำระค่าปรับซึ่งภายในห้องมีผู้เสียหายเพียงคนเดียวจนกระทั่งใกล้เวลาเที่ยง ผู้ร้องสอบถามผู้ถูกร้องว่าเหตุใดจึงรอชำระค่าปรับนาน เนื่องจากไม่เห็นมีผู้ให้บริการคนอื่น ผู้ถูกร้องแจ้งว่าต้องรอสำนวนของผู้เสียหายออกเลขแดงเสียก่อน เมื่อผู้ร้องชำระค่าปรับเสร็จแล้วจึงนำใบเสร็จไปยื่นให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำศาลที่หน้าห้องรอชำระค่าปรับผู้เสียหายจึงได้รับการปล่อยตัว ผู้ร้องเห็นว่าการควบคุมตัวจำเลยระหว่างรอชำระค่าปรับตามคำพิพากษาของศาลเป็นเวลานานเกือบ 2 ชั่วโมงเป็นการจำกัดเสรีภาพในชีวิตและร่างกายเกินสมควรและไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน จึงขอให้ตรวจสอบ

กสม. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากทุกฝ่ายหลักกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องแล้วเห็นว่าการที่เจ้าหน้าที่ศาลจังหวัด นำตัวผู้เสียหายไปควบคุมไว้ระหว่างรอให้ผู้ร้องไปชำระค่าปรับตามคำพิพากษา เป็นการกระทำที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของผู้เสียหาย จึงต้องพิจารณาว่าเป็นการ กระทำไปภายใต้เงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) กำหนดไว้หรือไม่ กล่าวคือ การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำได้โดยมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาแล้วไม่

ปรากฏว่ามีกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งใดที่เป็นมาตรฐานกลางที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ศาลควบคุมตัวบุคคลที่รอชำระค่าปรับไว้ มีเพียงระเบียบศาลจังหวัดพิษณุโลกว่าด้วยการควบคุม การเยี่ยม และการฝากสิ่งของให้ผู้ต้องขัง และผู้ถูกควบคุมตัว พ.ศ. 2564 และประกาศศาลจังหวัดพิษณุโลก เรื่อง ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรการรักษาความปลอดภัยของศาลจังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2564 ที่กำหนดเพื่อให้การปฏิบัติราชการของศาลจังหวัดพิษณุโลกเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงมีตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากคำนิยาม “ผู้ต้องขัง” ตามระเบียบและประกาศศาลจังหวัดพิษณุโลก ไม่ได้หมายความรวมถึง “ผู้เสียหาย” ซึ่งเป็นจำเลยที่ไม่ได้ถูกต้องขังตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล ดังนั้น จึงไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจผู้ถูกร้องควบคุมตัวผู้เสียหายไว้เพื่อรอชำระค่าปรับ การกระทำของเจ้าหน้าที่ศาลจังหวัดพิษณุโลก ผู้ถูกร้อง จึงไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญและกติกา ICCPR กำหนดไว้

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย รวมถึงความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเห็นว่าการตีตามคำร้องศาลมีคำพิพากษาให้ผู้เสียหายมีโทษเพียงชำระค่าปรับเท่านั้น ซึ่งความมุ่งหมายตามคำพิพากษา คือ ประสงค์ที่จะบังคับต่อทรัพย์ของผู้เสียหายในฐานะจำเลยมากกว่าบังคับกับสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย หรืออิสรภาพ ประกอบกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 บัญญัติให้จำเลยสามารถชำระค่าปรับตามคำพิพากษาได้ภายใน 30 วัน ดังนั้น การนำผู้เสียหายไปควบคุมไว้ก่อน เพื่อรอให้ผู้ร้องหรือญาติของผู้เสียหายไปชำระค่าปรับตามคำพิพากษา จึงเป็นการใช้อำนาจที่ไม่สอดคล้องกับหลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ ในชั้นนี้จึงรับฟังได้ว่า การนำผู้เสียหายไปควบคุมไว้ระหว่างรอชำระค่าปรับตามคำพิพากษา เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2569 จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะไปยังสำนักงานศาลยุติธรรมให้กำหนดมาตรการหรือแนวทางการบังคับตามคำพิพากษากรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยมีโทษปรับสถานเดียว หรือมีโทษจำคุกด้วยแต่ให้รอการลงโทษ โดยไม่ให้ควบคุมตัวจำเลยไว้เพื่อรอชำระค่าปรับ และหากจำเลยมีความสามารถที่จะชำระค่าปรับได้ภายในวันเดียวกันนั้น ให้นำตัวจำเลยไปรอชำระค่าปรับที่บริเวณหน้าห้องการเงินของศาลแทน โดยไม่ต้องควบคุมตัว

นอกจากนี้ ให้กระทรวงยุติธรรมพิจารณาและเสนอแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 โดยตัดตอนท้ายของวรรคแรกที่ระบุว่า “หรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้” ออก เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลย

2. กสม. ขอบคณะกรรมการปกครอง และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมแก้ไขปัญหาลี้ภัยชาติภายใต้โครงการคลินิกสิทธิมนุษยชน ชื่นชมมติ ครม. 29 ตุลาคม 2567 เร่งรัดกระบวนการพิจารณาสถานะ

นายบุญเกิด สมนึก ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า ตามที่รัฐบาลไทยได้ประกาศเจตนารมณ์เข้าร่วมโครงการจัดการไร้รัฐให้หมดไปภายใน 10 ปี คือภายในปี ค.ศ. 2024 (Global Campaign to End Statelessness by 2024) หรือ แคมเปญ #IBelong ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่ง

สหประชาชาติ (UNHCR) โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการยุติภาวะบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ พร้อมให้คำมั่นในการประชุมระดับสูงว่าด้วยภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2562 ที่นครเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส เพื่อร่วมกันขจัดความไร้รัฐให้หมดไปนั้น

กสม. เห็นว่าปัญหาบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติยังคงเป็นความท้าทายสำคัญของประชาคมโลกอันมีสาเหตุจากการแบ่งเขตในยุคล่าอาณานิคม ภัยสงคราม หนีการสู้รบ หรือการโยกย้ายถิ่นฐาน โดยที่การมีสถานะใดอย่างใดอย่างหนึ่งทางกฎหมายของบุคคลย่อมเป็นจุดเริ่มต้นของการมีตัวตน อัตลักษณ์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการไม่มีสถานะบุคคลทางกฎหมายย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล และการเดินทาง ซึ่งในกรณีของประเทศไทยปัญหาดังกล่าวปรากฏในกลุ่มคนไทยตกสำรวจ กลุ่มบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน และกลุ่มบุตรของแรงงานต่างด้าวซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ

นับตั้งแต่ปี 2565 เป็นต้นมา กสม. จึงได้หยิบยกประเด็นสิทธิและสถานะบุคคลเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญที่จะผลักดันสร้างผลสัมฤทธิ์ โดยคำนึงถึงมิติด้านความมั่นคงของชาติและสิทธิมนุษยชนควบคู่กัน โดยมีแนวทางดำเนินงานเพื่อขจัดความไร้รัฐไร้สัญชาติไปจากประเทศไทย ดังนี้ (1) เสริมสร้างปฏิบัติการร่วมในพื้นที่ (2) ส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายการแก้ไขปัญหา และ (3) ผลักดันการทบทวนกฎหมาย นโยบาย และแนวปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ พร้อมติดตามและประเมินสถานการณ์การแก้ไขปัญหา โดยจำแนกกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาสถานะบุคคล เป็น 4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ (1) กลุ่มเด็กนักเรียนรหัส G (2) กลุ่มพระภิกษุสามเณรไร้รัฐไร้สัญชาติ (3) กลุ่มผู้เฒ่าไร้รัฐ และ (4) กลุ่มคนไทยพลัดถิ่น

ในปี 2567 สำนักงาน กสม. ได้จัดตั้ง “โครงการคลินิกสิทธิมนุษยชน” ขึ้น เพื่อเป็นกลไกเชิงรุกในการให้ความช่วยเหลือและขับเคลื่อนภารกิจหลักด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่รวดเร็วและเป็นธรรม โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคมในนาม “ทีมบูรณาการ” โดยมี กสม. เป็นกลไกกลางในการเชื่อมการดำเนินงานของทุกภาคส่วน ซึ่งนับตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - พ.ศ. 2569 (ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2569) เป็นต้นมา โครงการคลินิกสิทธิมนุษยชนร่วมกับทีมบูรณาการได้ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาในประเด็นสิทธิและสถานะบุคคลโดยการออกหน่วยคลินิกสิทธิมนุษยชนเคลื่อนที่ 13 ครั้ง ครอบคลุมทั้ง 4 กลุ่มเป้าหมาย โดยมีผู้มีปัญหาสถานะที่ได้เข้าร่วมโครงการกว่า 6,300 คน โดยรูปแบบการออกหน่วยคลินิكدังกล่าว เป็นการมุ่งเน้นให้ผู้มีปัญหาสถานะได้รับคำปรึกษาทางกฎหมาย รับคำขอเพื่อขอแก้ไขปัญหาสถานะให้แก่ผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วน และสอบปากคำผู้ยื่นคำขอและพยานบุคคลเพื่อจัดทำทะเบียนประวัติตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย อันเป็นการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการของรัฐให้แก่ผู้ยื่นคำขอ นอกจากนี้ยังมีการจัดสัมมนาสิทธิมนุษยชน และเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายกรณีปัญหาสถานะบุคคลเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการต่อไป

โอกาสนี้ กสม. ขอขอบคุณทีมบูรณาการทุกภาคส่วน ได้แก่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานสังกัดในกระทรวงยุติธรรม และภาคีเครือข่ายในทุกภูมิภาค ที่ได้ร่วมระดม

สรรพกำลังในการหนุนเสริมงบประมาณและบุคลากรที่มีความเข้าใจในการแก้ปัญหาสิทธิสถานะ และ ขับเคลื่อน โครงการคลินิกสิทธิมนุษยชนร่วมกัน

พร้อมกันนี้ ขอชื่นชมรัฐบาลที่มีความพยายามในการแก้ปัญหาสถานะบุคคลของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมติคณะรัฐมนตรี (กรม.) เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2567 ที่เห็นชอบหลักการเร่งรัดการแก้ไข ปัญหาสัญชาติและสถานะบุคคลให้แก่ชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ 19 กลุ่มที่อยู่ในราชอาณาจักรเป็น เวลานาน และกลุ่มบุตรของชนกลุ่มน้อยๆ ที่เกิดในราชอาณาจักรโดยมีหลักฐานการเกิดในไทยแต่ยังไม่ได้ รับสัญชาติ จำนวนประมาณ 480,000 คน ตามที่สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติเสนอ และกรมการปกครอง เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์คุณสมบัติบุคคลและระยะเวลาในการดำเนินการ ตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายได้เข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาสถานะบุคคลตาม กฎหมาย ซึ่ง กสม. เห็นว่า มติ กรม. ดังกล่าวถือเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับการแก้ปัญหาสถานะบุคคล ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ขอเน้นย้ำในหลักการของมติ กรม. ฉบับนี้ว่า มิได้เป็นการให้สัญชาติไทย เป็นการทั่วไป หากแต่เป็นการเร่งรัดกระบวนการพิจารณาสถานะและสัญชาติสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่มี คุณสมบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดอยู่แล้วให้รวดเร็วยิ่งขึ้น โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลง หลักเกณฑ์หรือขยายสิทธิให้เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด

“แม้การแก้ปัญหาสถานะบุคคลจะมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง แต่การแก้ปัญหายังคงเผชิญความท้าทาย จากหลายมิติ ทั้งความซับซ้อนของกฎหมาย การขาดเอกสารพิสูจน์ตัวตน ข้อจำกัดในการนำนโยบายไป ปฏิบัติในระดับพื้นที่ ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัยในพื้นที่ชายแดนและ วิถีชีวิตข้ามพรมแดน รวมถึงความกังวลด้านความมั่นคงและทัศนคติของสังคม การแก้ไขปัญหามาตรานะ บุคคลในประเทศไทยจึงเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ซึ่ง กสม. ยืนยันเจตนารมณ์ ในการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนต่อไปเพื่อผลักดันให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้รับการยอมรับว่า เป็นบุคคลตามกฎหมายในทุกแห่งหน อันเป็นรากฐานสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสังคมที่ไม่ทิ้ง ใครไว้ข้างหลัง” นายบุญเกียรติกล่าว

3. กสม. เผยกรณี อบต.สีชมพู จ.ขอนแก่น บังคับเจ้าหน้าที่ตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติด ในลักษณะเหมารวม เป็นการละเมิดสิทธิฯ แน่ มท. ทบทวนการดำเนินโครงการมหาดไทยสีขาวให้รัดกุม

นายวสันต์ ภัยหลิกสิทธิ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากผู้ร้องรายหนึ่ง เมื่อเดือนกันยายน 2568 ระบุว่า ผู้ร้องเป็นบุคลากร ขององค์การบริหารส่วนตำบลสีชมพู (อบต.สีชมพู) โดยในการประชุมบุคลากรของ อบต.สีชมพู เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2568 นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบลสีชมพู อ.สีชมพู จ.ขอนแก่น (ผู้ถูกร้องที่ 2) อ้างว่า นายอำเภอสีชมพู จ.ขอนแก่น (ผู้ถูกร้องที่ 1) มีนโยบายให้บุคลากรทุกคนต้องเข้ารับการตรวจร่างกายเพื่อหา สารเสพติด หากบุคคลใดไม่เข้ารับการตรวจจะมีผลกับการจ้างงานในอนาคต ผู้ร้องจึงต้องจำยอมเข้ารับ การตรวจหาสารเสพติด และปรากฏว่าผลการตรวจปัสสาวะของผู้ร้องเป็นบวก ผู้ร้องเห็นว่า การที่นายอำเภอ สีชมพูตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติดในลักษณะเหมารวมโดยไม่มีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าเป็นบุคคลหรือ

กลุ่มบุคคลเสียหายเสพติด และบังคับให้ผู้ร้องเข้ารับการตรวจโดยไม่ยินยอม อีกทั้งเมื่อผลการตรวจเป็นบวกแล้ว นายก อบต. สีชมพูยังบีบบังคับให้ผู้ร้องเขียนใบลาออก จึงขอให้ตรวจสอบ

กสม. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากทุกฝ่าย หลักกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในชีวิตและร่างกาย เจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการที่กระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายของบุคคลไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 115 (3) และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมให้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถตรวจหาสารเสพติดได้ในกรณี มีเหตุจำเป็นประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นเสพติด

จากการตรวจสอบปรากฏข้อเท็จจริงว่า กรณีการตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติดในลักษณะ เหมารวมตามคำร้องนี้เป็นการดำเนินการตามโครงการมหาดไทยสีขาว ยุทธการพิทักษ์ขอนแก่น เพื่อสอดคล้องเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย วินัย และจริยธรรมอย่างเคร่งครัด ทำให้มีความจำเป็นต้อง ตรวจหาสารเสพติดในลักษณะเหมารวม เพื่อไม่ให้เป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคลากรภายในหน่วยงานเดียวกัน อย่างไม่เป็นเหตุ กสม. เห็นว่า แม้เหตุผลดังกล่าวจะพอรับฟังได้ว่าเป็นการกระทำเพื่อคุ้มครองประโยชน์ สาธารณะ แต่ก็ไม่ใช่เหตุที่จะดำเนินการได้ตามที่กฎหมายข้างต้นบัญญัติ

ดังนั้น การที่นายอำเภอสีชมพู ไม่จัดให้ผู้ร้องแสดงความยินยอมก่อนเข้ารับการตรวจ ประกอบกับ แจ้งว่าหากบุคคลใดไม่ยินยอมและไม่ให้ความร่วมมือในการตรวจจะแจ้งหัวหน้าของหน่วยงานนั้นทราบ เพื่อให้มาตรวจจนครบทุกคน จึงมีลักษณะเป็นการบีบบังคับและใช้มาตรการกดดันผู้ร้อง ซึ่งไม่สอดคล้องกับ แนวทางการดำเนินโครงการมหาดไทยสีขาวที่ต้องให้ผู้เข้ารับการตรวจยินยอมและสมัครใจโดยปราศจาก การบังคับ รวมถึงไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของการให้ความยินยอมจากผู้เข้ารับการตรวจ อันส่งผลกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคล ในชั้นนี้ จึงรับฟังได้ว่า การตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติด ในลักษณะเหมารวมโดยไม่จัดให้ผู้ร้องแสดงความยินยอมก่อนตามคำร้องนี้เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

นอกจากนี้ การตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติดในลักษณะเหมารวมยังเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มา ซึ่งข้อมูลสุขภาพของบุคคล ซึ่งจะมีผลกระทบต่อบุคคลนั้นในภายหลัง กล่าวคือ หากตรวจพบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดในร่างกายก็ต้องแสดงความสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาตามกฎหมาย แต่ในกรณีไม่เข้ารับการบำบัดรักษาและหากเป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมาย วินัย และมาตรฐาน ทางจริยธรรมที่เคร่งครัดกว่าบุคคลทั่วไป กระทรวงมหาดไทยมีแนวปฏิบัติให้ผู้บังคับบัญชาของหน่วยงาน ดำเนินการทางวินัยและดำเนินคดีกับบุคคลนั้นด้วย

ประเด็นร้องเรียนว่านายก อบต.สีชมพู ผู้ถูกร้องที่ 2 บังคับให้ผู้ร้องลาออกจากการเป็นพนักงานจ้าง หลังปรากฏผลตรวจปัสสาวะเป็นบวกนั้น ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ร้องได้ยื่นใบลาเมื่อเดือนมีนาคม 2568 ซึ่งเป็นการยื่นใบลาออกล่วงหน้าก่อนตรวจหาสารเสพติด 2 วัน ข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงยังไม่เพียงพอที่จะสรุปได้ว่าการลาออกจากการงานของผู้ร้องมีสาเหตุมาจากการบีบบังคับของนายก อบต.สีชมพู โดยตรง หรือเป็นเจตนาของผู้ร้องเองเพื่อที่จะ ไม่ให้ถูกดำเนินการทางวินัยหรือดำเนินคดีตามกฎหมาย ประกอบกับพนักงานเจ้าหน้าที่

สำนักงาน กสม. ไม่สามารถติดต่อผู้ร้องเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมในประเด็นนี้ได้ จึงไม่ปรากฏพยานหลักฐานเพียงพอต่อการพิจารณาว่า นายก อบต.สีชมพู ผู้ถูกร้องที่ 2 ละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่

ด้วยเหตุผลข้างต้น กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2569 จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะไปยังกระทรวงมหาดไทย (มท.) และกรมการปกครองให้ทบทวนการดำเนินโครงการมหาดไทยสีขาวในทางปฏิบัติให้รัดกุมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น พร้อมทั้งให้กำหนดรูปแบบการให้ความยินยอมในลักษณะที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีถ้อยคำไม่กำกวม ใช้ภาษาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และผู้ให้ความยินยอมสามารถยกเลิกความยินยอมได้ ซึ่งเป็นการยืนยันหลักความยินยอม โดยอิสระและปราศจากการบังคับเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่ รวมถึงแจ้งกำชับเจ้าหน้าที่ไม่ให้ใช้อำนาจหรือมาตรการทางสังคมกดดันให้ผู้เข้ารับการตรวจลงลายมือชื่อเพื่อแสดงความยินยอมก่อนเข้ารับการตรวจหาสารเสพติดด้วย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

10 เมษายน 2569